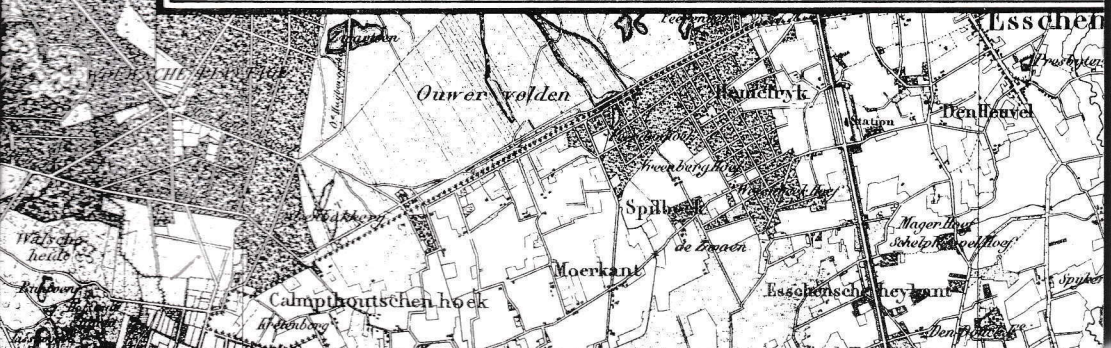

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

2-'98

Met de bloischen roei gemeten

In de serie van de schotboeken van landmeter Adan deze keer het tweede deel van de IX Hoeck. Het gaat om het gebied dat nu begrensd wordt door de Plantagebaan in het oosten, de Bergsestraat en Bergsebaan in het noorden, de Smalle Beek in het westen en Rijksweg A58 in het zuiden. Opvallende kenmerken in dit gebied zijn de "Molenberg", waar in 1792 toen de kaart werd getekend nog geen molen stond. Het feit dat er weinig woningen stonden duidt op het agrarische karakter van het gebied in de 18e eeuw.

Bewoond

Op de oude kaart zien wij in het noorden vijf percelen met bebouwing. Deze zijn gelegen aan de huidige Bergsestraat. Het bekendst is wellicht perceel 175, waar nu het café "De Potter" is gevestigd. Toentertijd was dit perceel in eigendom van Jan Janssen van Meel en de woning die er op stond droeg de naam 't Swaantje'. Niets wijst er op dat Jan Janssen van Meel hier een herberg uitbaatte. Verder valt op dat drie van de vijf percelen met bebouwing een naam hadden. Een gewoonte die vroeger vaker voorkwam. De namen waren 't Swaantje', 'de Vogelsange' en 't Waaltje'. Het zou eigenlijk best aardig zijn om deze namen, die voornamelijk voorkwamen binnen de bebouwing van het kerkdorp, te inventariseren en in overleg met de huidige bewoners te kijken of deze namen in ere hersteld kunnen worden.

Vermeldenswaardig is verder de boerderij van Den heere Raad, S. van Henneveld op perceel 107. Deze boerderij lag aan de Akkerstraat, maar is inmiddels verdwenen. De gebouwen stonden naast de huidige boerderij van Mouwen. (Nu Akkerstraat 15). Wie nu de Akkerstraat inrijdt vanaf het dorp Wouw en de boerderij van Mouwen passeert, ziet net voorbij deze hoeve een perceel afgebakend met eikenbomen. Hier moet deze boerderij eertijds gestaan hebben.

Veldnamen

Zoals gebruikelijk wil ik in het kort ingaan op de veldnamen die toen gebruikt werden voor de percelen in deze IXe Hoeck. Met enkele van die veldnamen weet ik geen raad, maar wellicht kan één van de lezers mij verder helpen. Het gaat om perceel 137 met de naam quícq, perceel 184 dat Willevellevet heet en perceel 225 genaamd het Beelbrouksken.

Perceel 110, de korte gewenten, draagt een naam die in veel vormen in het land voor komt. Wenden, gewande, gewende, gewan en anwende, zijn woorden die verwant zijn aan gewenden, gewande in de betekenis van de grond omkeren (dat wil zeggen ploegen).

De agterste Schepers

Perceel 112 draagt de naam 'de agterste Schepers'. Een scheperij is een huis, met land en tuin waar een 'scheper' ofwel schaapherder woont. In die tijd waren er in Wouw nog schaapherders, die toezicht hielden op de schaapskudde. Die kudden graasden overigens niet in het gebied dat we hier beschrijven, want deze grond behoorde tot de beste van de gemeente Wouw, maar op de woeste gronden in de omgeving van Wouwse Plantage en in het gebied tussen Heerle en Bergen op Zoom.

De Heul

De Heul heet perceel 135 en dat woord is afgeleid van hole of heul is de betekenis van een pijp of een buis onder de weg als verbinding tussen twee sloten. Aangezien het perceel aan een wegje lag is het goed mogelijk dat de gebruiker die naam gaf naar aanleiding van zo'n verbindingsbuis. Aan de Westelaarsestraat staat nu nog de hoeve "De Heulberg". Deze naam komt al in 1480 voor als Hoelbergen.

Pijpers

Perceel 148 draagt de naam Pijpers, misschien afgeleid van pijperturf, in de betekenis van een lichte turfsoort. Die laag was de onderste laag van het veenpakket en bleef liggen als de rest van de turf afgegraven was. In de omgeving van Wouw werd vroeger turf gestoken. Er zijn verschillende zaken die daar nu nog aan herinneren, denk aan de 'Zoom', gegraven als

turfvaart en aan 't Laag' in Moerstraten, waar tot in het begin van deze eeuw nog turf werd gestoken.

Moolenbergh / Moolenheijninge

In de namen van de percelen 168 tot en met 172, 191 en 192 komen Moolenbergh en Moolenheijninge voor.

Deze percelen zijn allemaal afgeleid van de 'Wouwse' molen. Zoals hierboven al vermeld was op het moment dat Adan zijn kaarten tekende de molen al verdwenen. Dit heeft vast te maken met het feit dat de 'Westmolen' meerdere malen afbrandde of ten gevolge van storm beschadigd werd. De laatste brand was die van 1583.

De huidige molen 'De Arend' werd in 1811 door de familie Aerden gebouwd op de 'oude' moolenbergh. Het recht op het malen van koren was voorbehouden aan de Heren van Bergen op Zoom. Zij waren de eigenaars van 'de Moolenbergh' en sloten op die manier concurrentie uit.

De Cappel

Perceel 174 draagt de naam 'De Cappel'. Hier stond ik bijna op het verkeerde been, want zou hier een kapel hebben gestaan?

Waarschijnlijk heeft dit perceel zijn naam te danken aan de kapelaans van de parochie Wouw. Vroeger schonken boeren niet alleen geld aan de kerk, maar ook vaak goederen of een stuk grond. Daaruit vloeide voort dat de bevolking die percelen aan ging duiden met een naam die duidelijk maakte wie de grond in eigendom had. Namen als Kosterland, Wezenland, Armenland, Kapelanenbosje en Pastorieland, namen die lang niet allemaal in Wouw voorkomen, zijn daar voorbeelden van. De Cappel moeten wij waarschijnlijk beschouwen als een perceeltje grond dat aan de kapelaans van Wouw werd geschonken. De kapelaans en ook de pastoor van Wouw leefden gedeeltelijk van de opbrengsten van dit soort schenkingen. Vroeger woonden de kapelaans in de 'Cappelarij' en de pastoors in de 'Pastorij'. In Wouw was geen aparte kapelanie, de kapelaans woonden in aparte kamers op de pastorie.

Tichelarij

De percelen 189 en 190 kregen de namen Tichelarij. Volgens van Dale is een 'Tichelarij' een pannen- of plavuizenbakkerij. Wij moeten deze veldnaam dan ook zien als een naam die werd gegeven aan een perceel grond, waarop vroeger leem afgegraven werd om pannen of stenen van te bakken. Bij het Wouwse kasteel troffen we eerder de veldnaam 'Steenoven-heijninge' aan. Hier stond een tijdlang een veldoven waarin stenen werden gebakken voor datzelfde kasteel. Hiermee is meteen de vraag beantwoord waarom er op het perceel grond, dat aan de Smalle Beek grenst, zoveel stukken rode stenen en steengruis liggen. Wellicht heeft hier een veldoven gestaan.

Blooken

Perceel 196 draagt de naam blooken, waarschijnlijk afgeleid van bloken, blok of bloc, in de betekenis van een 'blok' bouwland of een door sloten of heining omgeven akker.

De Magere Man

Een heel aardige naam voor een stuk grond is 'de magere man'; perceel 206 kreeg die naam van een van de eigenaars. De naam kan afgeleid zijn naar de vruchtbaarheid van de bodem, in de betekenis van magere, arme grond.

D'oude Burght

Een bekend perceel is nummer 117 met de naam d'oude burght. Over dit perceel is al veel geschreven, gesuggereerd en nagedacht. Moeten wij hier denken aan een oude burcht? De werkgroep archeologie van heemkunde-kring "De Viërschaer" deed hier veldonderzoek. Er werd echter niets gevonden wat op de aanwezigheid van een burcht duidt. In 'Woide... die Wouda' wijdde Albert Delahaye een alinea aan het perceel en dat wil ik hier citeren:

„Dit perceel vormt een raadsel op zichzelf. Het komt pas in de domeinrekening van 1450 voor als begrenzing van het Hondbroek: 'achter die Ouborch in 't Honsbroeck'. Het Hondbroek was al eerder in het bezit van

de heer: de domeinrekening van 1424 vermeldt het. De rentmeester noemt het in 1439 3½ gemeten groot. Wellicht is het later bij de Oude Borgt begrepen, want dan wordt het niet meer genoemd. De oude Borgt meet 8 à 10 gemeten. In de achttiende eeuw was het een bebost perceel naast het 's Heeren Block' dat in totaal 11 gemeten 185 roeden groot is. Wellicht is dat 's Heeren Block identiek met het Hondsbroek.

De Oude Borgt heeft de auteurs al meermalen geïntrigeerd. Sommigen veronderstellen dat er een voorganger van het kasteel van Wouw stond. Anderen opperden dat het samenhang met de Gageldonkse percelen die hier in de buurt lagen. Tegenwoordig valt nog de half circelvormige wal op die ongeveer drie meter boven de beekranden uitsteekt. Deze wal is gesloten aan de kant van de Beek en open aan de akkerkant. Binnen de wal is grond weggegraven. Kennelijk is zij niet opgeworpen. Grondboringen wijzen meer op een lokale zandwinning dan op een burcht. Molshopen in het terrein leveren vaak minuscule scherfjes op die door hun afmetingen moeilijk te determineren zijn. Voorlopig valt er geen zinnig woord te zeggen over de oude situatie."

Wouw, 23 april 1998

Arno Melis

Noten:

Er werd bij de beschrijving gebruik gemaakt van;

Woide... die Wouda door Albert Delahaye.

Veldnamen in Nederland door M.Schönfeld.

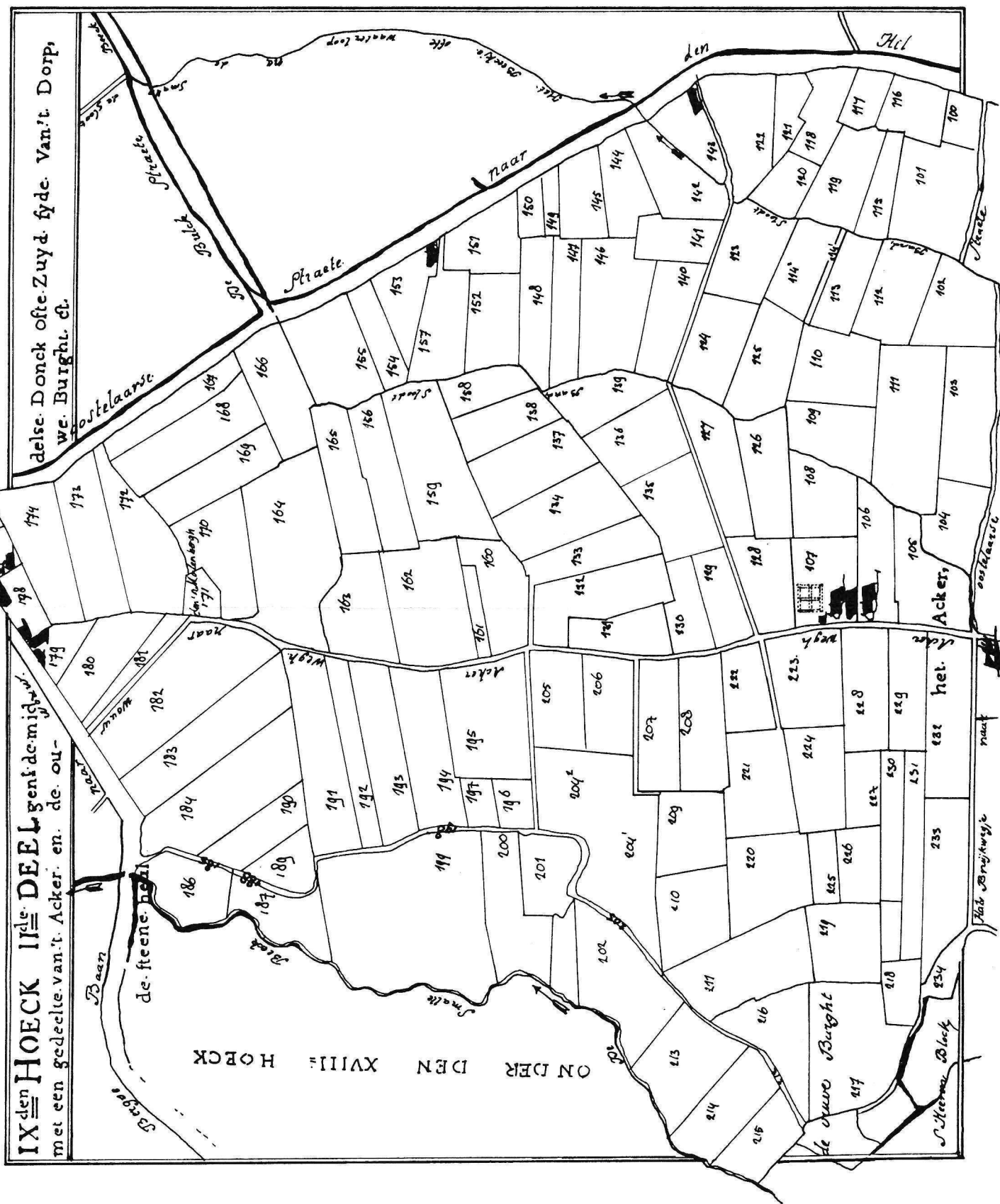
De straatnamen in de gemeente Wouw door J.C.M. Schijven.

Wouwsche hoeve- akker- en beemdnamen door C.J.F. Slootmans.

Dorp, 1881.

delse. Donck ofte. Zuyd. fyde. Van't. Dorp,
we. Burghl. el.

ON DER DEN XVIII: HOECK

IXe Hoeck 2e Deel, genaamt de middelste Donck, ofte Zuid Syde van 't Dorp, met een gedeelte van 't Acker en de Ouwe Burght,

100. Pieter van Hal, gent. 't Land aan de Straet, nu het voorste Schippers Sweert, gr. 0.252
101. Pieter van Hal, gent. de middelste Schippers Sweert, gr. 3.95
102. De Heer Docter L. van Ackeren, Johanna van Beurden, weduwe Jacobus L. van Ackeren, gent. 't Heijningxje en agterste Schippers Steede, gr. 2.110
103. Jan Matthijse Potters, gent. eertijds 't heijningsken, klijn Marteltje en 't breedvelt, nu 't Secretaris velt, gr. 2.262
104. Bastiaen de Jongh, gent. 't Heuningbloksken, gr. 1.235
105. Bastiaen de Jongh, gent. de weij, gr. 2.199
106. Jan Buijten, huijs, schuur, werff, gr. 1.248
107. Den Heere Raad, S. van Henneveld, huijs, schuur, werff, gr. 2.90
108. Den Heere Raad, Simon van Henneveld, gent. 't Hoogvelt, gr. 1.255
109. Bastiaen de Jongh, gent. ... gr. 2.54
110. Bastiaen de Jongh, gent. de korte gewenten, gr. 2.77
111. Bastiaen de Jongh, gent. 't grootvelt, gr. 4.22
112. Bastiaen de Jongh, gent. de agterste Schepers, gr. 2.86
113. Bastiaen de Jongh, gent. de paarde weij, gr. 1.164
- 114.1 Bastiaen de Jongh, Zuijddeel, gent. ... gr. 0.45
- 114.2 De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, Noorddeel, gent. ... gr. 1.200
115. Bastiaen de Jongh, gent. ... gr. 1.28
116. Bastiaen de Jongh, huijs, schuur, werff, in voorige tijt, nu afgebroken en tot zaaijland gekomen van den Armen, gr. 1.20
117. Leendert Schouw, gent. ... gr. 0.250
118. Den Heere Raad, L. van Henneveld, gent. ... gr. 1.107
119. Anthonet de Haes, gent. de Claverweij, gr. 2.24
120. Pieter van Hal, gent. ... gr. 1.1
- 121/122 De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. den hoekblok, gr. 3.155
123. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. de voorste Strijp, gr. 2.173

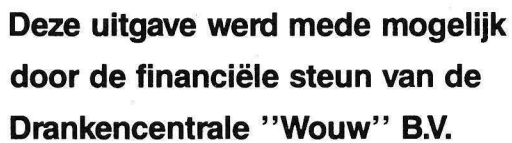
124. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. de hooge Strijp, gr. 2.106
125. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. de Strijp van Merode, gr. 2.62
126. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. 't halft Bos, nu 't Vossvelt en nu 't heel off 't bos, gr. 2.82
127. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. 't halft Bos, nu 't Vosvelt, gr. 2.88
128. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. de peck Heijningsken, gr. 2.52
129. Jan Baptist Godeschal, gent. ... gr. 1.107
130. Juffrouw Maria Sanders, weduwe de Heer Christophel de Ram, gent. Keetveldeken, gr. 1.57
131. Maria Cornelia van Ackeren, gent. ... 't Ruijgveldeken, gr. 1.126
132. Juffrouw Maria Sanders, weduwe de Heer Christophel de Ram, gent. de bijl off Leeuwkensvelt, gr. 2.116
133. Jan Baptist Godeschal, gent. de drie veldekens, gr. 1.232
134. Jan Baptist Godeschal, gent. Zuickeheijning, gr. 2.192
135. Juffrouw Wilhelmina Vlaminckx, gent. de heul, gr. 2.114
136. Jan Ruijten, gent. de heulen, gr. 2.106
137. Den Heer Raad, S. van Hennevelt, gent. Theijssen velt, nu quicq... gr. 2.165
138. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. 't Haseveldeken, gr. 1.128
139. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. 't voorste Kaase veldeken, te vooren de geer, gr. 1.129
140. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. de geer, gr. 2.4
141. Jan Raats, gent. de Beijsters, nu 't middelste veldeken, gr. 1.117
142. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. ... gr. 2.7
143. Anthony Looijen, huijs en land, gent. 't Hofsteeke, nu Gastelaarshoff, gr. 1.236
144. Jan Raats, gent. de Kalfswei, gr. 1.198
145. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. de voorste hoogte, gr. 1.121

146. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. de Groote Hoogt, gr. 3.86
147. De Heer Jan Wissels, gent. de lange Heijninge, gr. 1.158
148. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. 't lang pijpers veldeken, gr. 1.74
149. Johanna van Berlecum, gent. 't Hoogtje, gr. 0.135
150. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. 't klijn pijpersvelt, gr. 0.150
151. Jan Adriaense Hagens, gent. 't voorste Bartholomeus velt, gr. 1.227
152. Jan Adriaense Hagens, gent. 't agterste Bartholomeus velt, gr. 2.9
153. Anthonij Noorden, huijs en land, gent. 't nieuw velt, gr. 1.208
154. Anthonij Noorden, gent. ... gr. 1.19
155. Jan Baptist Godeschal, gent. ... gr. 2.170
156. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. eertijds 't ruijgevelt, gr. 1.294
157. De Heer Jan Wissels, gent. de geer, gr. 1.215
158. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. 't klijn Smoutjen, gr. 1.55
159. De weduwe Cornelis Adrianus Doggen, gent. eertijds Martelmansvelt, nu Smoutevelt, gr. 4.13
160. Jan Ruijten, gent. ... gr. 1.270
161. Den Heer Raat S. van Henneveld, gent. ... gr. 0.128
162. Den Heer Raat S. van Henneveld, gent. ... gr. 3.130
163. Den Heer Raat S. van Henneveld, gent. ... gr. 2.48
164. Den Heer Raat S. van Henneveld, gent. ... gr. 5.118
165. Jan Adrianus Hagens, gent. Jan Ruijtenvelt, gr. 2.24
166. Jan Baptist Godeschal, gent. den bulk, gr. 2.109
167. Jan Adrianus Hagens, gent. 't langveldeken, gr. 1.129
168. Juffrouw Wilhelmina Alligonda Vlamincx, gent. den Moolenbergh, gr. 2.223
169. Maria Cornelia van Ackeren, gent. de hooge Moolenheijningen nu de middelste Moolenbergh, gr. 2.84
170. De kinderen van Johanna Vromans, weduwe Jan Verbraak, gent. den Moolenbergh, gr. 2.112
171. Den Heer Markies van Bergen op Zoom, gent. Den Moolenbergh, gr. 0.182

172. Maria Cornelia van Ackeren, gent. de Moolenheijningen, nu de voorste Moolenbergh, gr. 3.100
173. Maria Cornelia van Ackeren, gent. den Baaijert, gr. 2.100
174. Jan Baptist Godeschal, gent. de Cappel, gr. 2.211
175. Jan Janssen van Meel, huijs, gent. 't Swaantje, gr. 0.66
176. De kinderen Aart Gelten, huijs en hoff, gr. 0.161
177. Bastiaen de Jongh, huijs, hoff, gr. 0.210
178. De weduwe Pieter Luijkx, huijs, hoff, land, gr. 0.256
179. Jan Luijkx, huijs, hoff, gent. de Vogelsange, gr. 0.232
180. Juffrouw Wilhelmina Vlaminckx, gent. 't Waaltje, gr. 2.25
181. Den Heer en Marquis van Bergen op Zoom, reepje Boombosch nevens den Ackerweg, gr. 0.210
182. Jacobus Adrianus Verbraak, gent. 't Landeweel, gr. 4.221
183. Mevrouw Cuijlenborgh, geboren vrouw Alijda Julbach, gent. 't Moolenaarsvelt, gr. 3.58
184. Jan Joossen de Bruijn, gent. de Willevellevet, gr. 4.27
185. het Vaerreweegje, gr. 0.25
186. De Abdije van St. Bernardus, weij gent. 1.150
187. Willem Volkers, weijde, gent. de Suureweijde, gr. 1.184
188. het Vaerreweegje, gr. 0.31
189. Abraham Braat, gent. de klijne tichelerije, gr. 1.9
190. Abraham Braat, gent. de klijne tichelerije, gr. 1.153
191. De Heer Jan Moerkints, gent. den grooten Moolenbergh, gr. 3.98
192. De Heer Jan Moerkints, gent. den klijnen Moolenbergh, gr. 1.137
193. Den Armen van Wouw, gent. Swaagers heijninge, gr. 2.136
194. Joffrouw Catharina Moerkints, gent. Den acker heijninge, gr. 2.208
195. Jan Baptist Godeschal, gent. den Moolenbergh, nu 't Patstuk, gr. 3.136
196. De kinderen Govert Rongers, bosch, gent. de franse Blooken, gr. 0.208
197. Anthony Buijk, bosch, gent. ... gr. 0.162
198. het Vaerreweegje, gr. 0.66
199. D'Heer Petrus Josephus van Diepenbeek, bosch, hier in de helft tot..... gr. 4.187 en Willem Volkers de wederhelft tot 4.187
200. Antony Buijck, Bosch, gent. ... gr. 2.174

201. De kinderen Govert Rongers, gent. de francoise Bosschen, gr. 2.133
202. Den Heer Drossaard N. van Cuijlenborgh, bos en weijde, gelegen tegen de Smallenbeek en Vaerreweegje, gr. 3.152
203. het Vaerreweegje, gr. 0.92
- 204.1De kinderen Govert Lijndert Uijttewillige, gent. de Francoise blok, gr. 3.31
- 204.2Francis Loos, gent. Francoise blok, gr. 3.36
205. Jan Baptist Godeschal, gent. Smitsvelt
206. Den Heer Raad S. van Hennevelt, gent. de magere man, gr. 1.228
207. Den Heer Raad S. van Hennevelt, gent. Pierre hooge weg, gr. 2.34
208. Den Heer Raad S. van Hennevelt, gent. den grooten hoogenweg, gr. 2.105
209. Den Heer Raad S. van Hennevelt, gent. 't hoogveldeken, gr. 1.264
210. Den Heer Raad S. van Hennevelt, gent. 't laagveldeken, gr. 2.80
211. gent. de groote Heijninge 3.121
212. het Vaerreweegje, gr. 0.80
213. D'Heer van Lishoven, bosch gent. ... gr. 2.250
214. Leendert Schouw, bosch, gent. 2.42
215. D'Heer Cornelis Becúde, bosch, gent. Anna Uijttewilligen bosch, gr. 1.170
216. Leendert Schouw, bosch, gent. ... gr. 2.78
217. Den Heer en Marquis van Bergen op Zoom, gent. D'oude Burght, gr. 6.55
218. Jan Janse Ruijten, gent. ... gr. 0.262
219. Jan Janse Ruijten, gent. ... gr. 2.46
220. Jan Janse Ruijten, gent. ... gr. 2.202
221. Jan Janse Ruijten, gent. ... gr. 2.95
222. Den Heer Raad S. van Henneveld, gent. den Klijnen hoogenweg, gr. 1.143
223. Den Heer Raad S. van Henneveld, gent. huijpsheijninge, gr. 2.170
224. Juffrouw Marja Sanders weduwe deheer Christophel de Ram, gent. Peerevelt Beelbrouksken, gr. 2.27
225. Den Heer Raad S. van Henneveld, gent. 't agterste beelbrouksken, gr. 0.230

226. Den Heer Raad S. van Henneveld, gent. 't agterste Hoenderveldecken, gr. 1.90
227. Den Heer Raad S. van Henneveld, gent. 't voorste Hoenderveldecken, gr. 1.20
228. Den Heer Raad S. van Henneveld, gent. 't voor de deur, gr. 2.13
229. Dingeman Schrauwen, gent. Pietersvelt, gr. 1.228
230. Dingeman Schrauwen, gent. 't groot lank stukheijningsken, gr. 1.207
231. Jan Janse Ruiten, bosch, gent. ... gr. 1.224
232. Maria Cornelia van Ackeren, gent. 't Katsvelt, gr. 2.276
233. Maria Cornelia van Ackeren, gent. 't Katsbosch, gr. 2.264
234. het Vaerreweegje, gr. 0.168

Kerkhof slikken

Hildernisse en